

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

४ था मजला, मुख्य इमारत, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दुरध्वनी क्र. : ०२२-२२७९ ३८३७ Email ID : sec.ud2@maharshtra.gov.in

---

क्रमांक : एमसीओ-२०२५/प्र.क्र.२४२/नवि-१४ दिनांक : १० जून, २०२५.

(निवडणूक प्राथम्य)

"ड" वर्ग महानगरपालिकांची प्रभाग रचना करण्याबाबतचे आदेश-२०२५

आदेश

ज्याअर्थी, सन २०२२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१, दिनांक ११.०३.२०२२, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ मधील कलम ५ पोट-कलम (३) मधील तरतुदीनुसार पालिका सदस्यांच्या निवडणूकीच्या प्रयोजनासाठी प्रत्येक शहर ज्या प्रभागात विभागले जाईल त्या प्रभागांची संख्या व सीमा राज्य शासन, राज्य निवडणूक आयुक्तांच्या मान्यतेने शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी विनिर्दिष्ट करील अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

आणि ज्याअर्थी, सन २०२२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ४३, दि.०८.०९.२०२२ अन्वये महानगरपालिकेमध्ये निवडून द्यावयाच्या सदस्यांची किमान व कमाल संख्या निश्चित करण्यात आलेली आहे.

आणि ज्याअर्थी, सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, दि.१८.०३.२०२४ अन्वये महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाच्या कलम ५ मध्ये महानगरपालिकांच्या सार्वत्रिक निवडणुकांच्या बाबतीत, प्रत्येक प्रभागातून शक्य असेल तेथवर चार पालिका सदस्य, परंतु तीनपेक्षा कमी नाहीत व पाचपेक्षा अधिक नाहीत एवढे पालिका सदस्य निवडून देण्यात येतील अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

आणि ज्याअर्थी, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने विशेष अनुमती याचिका क्र.१९७५६/२०२१ मध्ये दि.०६ मे, २०२५ रोजी दिलेल्या आदेशानुसार स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुका तात्काळ घेणे आवश्यक असून सदर निवडणुका या याचिकेतील निर्णयाच्या अधीन राहणार आहेत.

आणि ज्याअर्थी, महानगरपालिकांच्या निवडणूक प्रक्रीयेमध्ये (१) प्रभाग रचना करणे व आरक्षण ठरविणे, (२) विधानसभा मतदार यादीचे प्रभागनिहाय विभाजन करणे आणि (३) प्रत्यक्ष

निवडणूक घेणे अशा तीन प्रमुख टप्प्यांचा समावेश होतो व या तिन्ही टप्प्यांच्या प्रक्रियेमध्ये विविध उप-टप्पे आहेत.

आणि ज्याअर्थी, महानगरपालिकांच्या निवडणुकीसंदर्भातील विविध टप्पे व उप-टप्पे पूर्ण करण्याकरिता लागणारा कालावधी व मा. सर्वोच्च न्यायालयाचे उपरोक्त निर्देश विचारात घेता निवडणुकांची प्रक्रिया तात्काळ सुरू करणे आवश्यक असून, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमातील उपरोक्त सुधारणांना अनुसरून निवडणुकांकरीता प्रभाग रचना करण्याबाबत आदेश देणे आवश्यक आहे.

त्याअर्थी, महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम ५ मधील अधिकारांचा व इतर प्राप्त अधिकारांचा वापर करून राज्य शासन, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमांतर्गत "ड" वर्ग महानगरपालिकांच्या सार्वत्रिक निवडणुकांकरीता सदस्य संख्या ठरवणे, प्रभाग रचना करणे इत्यादीकरीता खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे :-

१. **संक्षिप्त नाव:**

या आदेशाला " "ड" वर्ग **महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक चार सदस्यीय प्रभाग पध्दतीनुसार प्रभाग रचना करण्याबाबतचे आदेश, २०२५ "** असे संबोधिले जाईल.

२. **अधिकार प्रदान:**

महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २१, दिनांक ११.०३.२०२२, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ मधील कलम ५ मधील तरतुदीनुसार निवडणुकीकरिता प्रभाग रचना शासनाने राज्य निवडणूक आयोगाच्या मान्यतेने करावयाची असून, शासन खालील "ड" वर्ग महानगरपालिकांच्या बाबतीतील हे शासनाचे अधिकार **संबंधित जिल्हाधिकारी** यांना प्रदान करीत आहे.

"ड" वर्ग **महानगरपालिकांची नांवे**					
१.	अमरावती महानगरपालिका	८.	उल्हासनगर महानगरपालिका	१५.	चंद्रपूर महानगरपालिका
२.	अहिल्यानगर महानगरपालिका	९.	भिवंडी-निजामपूर महानगरपालिका	१६.	परभणी महानगरपालिका
३.	अकोला महानगरपालिका	१०.	जळगांव महानगरपालिका	१७.	पनवेल महानगरपालिका
४.	कोल्हापूर महानगरपालिका	११.	नांदेड-वाघाळा महानगरपालिका	१८.	इचलकरंजी महानगरपालिका
५.	सोलापूर महानगरपालिका	१२.	धुळे महानगरपालिका	१९.	जालना महानगरपालिका
६.	सांगली-मिरज-कुपवाड महानगरपालिका	१३.	मालेगांव महानगरपालिका		-
७.	मिरा-भाईंदर महानगरपालिका	१४.	लातूर महानगरपालिका		-

संबंधित जिल्हाधिकारी आपले अधिकार त्यांच्या अधिपत्याखालील अधिकाऱ्यांना प्रत्यार्पित करणार नाहीत.

या निवडणुकांचे कामकाज पार पाडतांना लोकसभा व विधानसभा निवडणुकांप्रमाणे सर्व काळजी व दक्षता घेणे आवश्यक आहे. ही जबाबदारी पार पाडताना निवडणुकांचे पावित्र्य राखणे आणि निवडणूक प्रक्रिया मुक्त, न्याय्य व पारदर्शक रितीने पार पडेल हे संबंधित जिल्हाधिकारी व महानगरपालिका आयुक्त यांनी पहाणे अत्यंत आवश्यक आहे.

३. उपरोक्त महानगरपालिकेच्या प्रभाग रचना संदर्भातील विविध टप्पे व त्यासाठीचे जबाबदार असलेले संबंधित अधिकारी पुढील प्रमाणे असतील-

अ.क्र.	टप्पा	संबंधित अधिकारी
१	प्रारुप प्रभाग रचना तयार करून जिल्हाधिकारी यांच्याकडे सादर करणे	आयुक्त, महानगरपालिका
२	प्रारुप प्रभाग रचना राज्य निवडणूक आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे मान्यतेसाठी सादर करणे	जिल्हाधिकारी
३	प्रारुप प्रभाग रचनेस मान्यता देणे	राज्य निवडणूक आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी
४	प्रारुप प्रभाग रचना प्रसिध्द करणे	आयुक्त, महानगरपालिका
५	प्रारुप प्रभाग रचनेवर प्राप्त हरकती व सूचनांवर सुनावणी देणे	जिल्हाधिकारी
६	सुनावणीच्या अहवालासह अंतिम प्रभाग रचना राज्य निवडणूक आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे मान्यतेसाठी सादर करणे	जिल्हाधिकारी
७	सुनावणीनंतर प्राप्त अहवालानुसार अंतिम प्रभाग रचनेस मान्यता देणे	राज्य निवडणूक आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी
८	अंतिम प्रभाग रचना प्रसिध्द करणे.	आयुक्त, महानगरपालिका

४. <u>विहित मुदतीत निवडणूक घेणे:</u>

भारतीय संविधानाने विहित केलेल्या मुदतीतच निवडणूक घेणे शक्य व्हावे म्हणून, राज्य शासनाने महानगरपालिकांची मुदत ज्या महिन्यात संपत असेल त्याच्या सहा महिने अगोदरच्या कालावधीमध्ये तिच्या क्षेत्रात व हद्दीमध्ये बदल (विभाजन, एकत्रीकरण इत्यादी) करू नये. याबाबत राज्य निवडणूक आयोगाचे दि. २७ जानेवारी, २००५ चे आदेश आहेत.

५. प्रभाग रचना करण्याची कार्यपद्धती:

५.१ जनगणनेची लोकसंख्या

जनगणना कार्यालयाने प्रसिध्द केलेली लगतच्या जनगणनेनुसार महानगरपालिका क्षेत्राची प्रगणक गटनिहाय एकूण लोकसंख्या, अनुसूचित जातीची व अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या, प्रगणक गटाचे नकाशे व घरयादी जनगणना कार्यालयाकडून उपलब्ध करून घ्यावी. प्रभाग रचना ही फक्त **लगतच्या जनगणनेच्या लोकसंख्येच्या** आधारे केली जाते, म्हणून त्या क्षेत्रातील मतदार संख्या अथवा सध्याची रहिवाशांची संख्या विचारात घेता येत नाही व याचा प्रभाग रचनेशी कसलाही संबंध येत नाही.

५.२ सदस्य संख्या:

महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम ५ मधील तरतुदीनुसार महानगरपालिकेची एकूण सदस्य संख्या निश्चित करतांना क्षेत्रातील जनगणनेतील लोकसंख्येच्या आधारावर **परिशिष्ट १** नुसार महानगरपालिकेच्या एकूण सदस्य संख्येची परिगणना करण्यात यावी. यानुसार परिगणना करताना महाराष्ट्र अधिनियम क्र.४३, दि.०८.०९. २०२२ अनुसार सदस्य संख्या विचारात घ्यावी.

५.३ प्रभागाची संख्या:

सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.२३, दि.१८.०३.२०२४, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम ५ मधील तरतूदीनुसार शक्य असेल तेथवर चार सदस्य, परंतु तीनपेक्षा कमी नाहीत व पाचपेक्षा अधिक नाहीत इतके सदस्य निवडून देण्याची तरतूद विचारात घ्यावी. त्यानुसार महानगरपालिकेस प्रभाग अनुज्ञेय होतात. प्रभागांची संख्या **परिशिष्ट - १ नुसार** काढावी.

प्रभागांची संख्या ठरविताना शक्यतोवर सर्व प्रभाग चार सदस्यांचे करावयाचे आहेत. सर्वच प्रभाग चार सदस्यांचे होत नसल्यास एक प्रभाग तीन अथवा ५ सदस्यांचा होईल अथवा दोन प्रभाग ३ सदस्यांचे होतील. असे ३ अथवा ५ सदस्यांचे प्रभाग कोणत्या क्षेत्रात राहतील हे भौगोलिक सलगता राखण्याच्या दृष्टीने प्रभाग रचना करताना नागरिकांची गैरसोय टाळता येईल अशा ठिकाणी ठेवण्यात यावेत. याकरिता प्रत्यक्ष प्रभाग रचना करण्याबाबतचे इतर निकष देखील विचारात घ्यावेत. मात्र, अशी कोणतीही

परिस्थिती नसल्यास शेवटचे प्रभाग ३ किंवा ५ सदस्यांचे राहतील. महानगरपालिका क्षेत्राचे प्रभाग पाडल्यानंतर प्रत्येक प्रभागातून निवडून द्यावयाच्या सदस्य संख्येनुसार प्रभागातील जागांना प्रभागाच्या अनुक्रमांकासह यथास्थिती “अ”, “ब”, “क”, “ड” व “इ” असे संबोधण्यात यावे. त्यानुसार उदा. प्रभाग क्रमांक-४२ मध्ये ५ जागा असल्यास त्यांना “४२अ”, “४२ब”, “४२क”, “४२ड” व “४२इ” असे संबोधण्यात येईल.

५.४ प्रभागांची सरासरी लोकसंख्या:-

प्रभाग रचना करताना महानगरपालिकेची एकूण लोकसंख्या भागिले महानगरपालिकेची एकूण सदस्य संख्या गुणिले संबंधित प्रभागातून निवडून द्यावयाच्या सदस्यांची संख्या या सूत्रानुसार एका प्रभागात समाविष्ट करावयाची सरासरी लोकसंख्या निश्चित करावी. प्रभागाची लोकसंख्या त्या प्रभागाच्या सरासरी लोकसंख्येच्या १० टक्के कमी किंवा १० टक्के जास्त या मर्यादेत ठेवता येईल. एखाद्या अपवादात्मक परिस्थितीत प्रभागाची लोकसंख्या या किमान किंवा कमाल मर्यादेपेक्षा कमी किंवा जास्त असल्यास त्याचे कारण प्रभाग रचनेच्या प्रस्तावात नमूद करणे आवश्यक राहील.

५.५ प्रभाग रचना करण्याची मार्गदर्शक तत्वे:

५.५.१ प्रभाग रचना सुरु करताना सर्वप्रथम उत्तर दिशेकडून सुरुवात करावी. उत्तरेकडून ईशान्य (उत्तर-पूर्व) त्यानंतर पूर्व दिशेकडे येऊन पूर्वेकडून पश्चिमेकडे प्रभाग रचना करत सरकावे व शेवट दक्षिणेत करावा. प्रभागांना क्रमांकही त्याच पध्दतीने द्यावेत. प्रभाग रचना करताना भौगोलिक सलगता राहील, याची काळजी घ्यावी

५.५.२ प्रभागाच्या सीमारेषा, मोठे रस्ते, गल्ल्या, नद्या, नाले, डोंगर, रस्ते, रेल्वे रुळ, फ्लायओव्हर इत्यादी नैसर्गिक मर्यादा विचारात घेऊन निश्चित करावी. कोणत्याही परिस्थितीत एका इमारतीचे, चाळीचे, घराचे विभाजन दोन प्रभागांमध्ये होणार नाही, याची दक्षता घ्यावी. त्याचप्रमाणे मोकळया जागांसह सर्व जागा कोणत्या ना कोणत्या प्रभागात आल्याच पाहिजेत. प्रभाग रचनेच्या बाबतीत कोणासही शंका घेण्यास वाव राहणार नाही, याची दक्षता घेण्यात यावी. सीमेचे वर्णन करताना रस्ते, रेल्वे, नाले, नद्या, सिटी सर्व्हे नंबर यांचे उल्लेख प्रामुख्याने यावयास हवे.

५.५.३ प्रभाग रचना करताना लोकसंख्या व प्रभागाची भौगोलिकदृष्टया आटोपशीर व्याप्ती या दोन मुख्य गोष्टी असल्या तरी नागरिकांच्या सामायिक हिताकरिता खालील बाबी विचारात घ्याव्यात.

(अ) प्रभागातील वस्त्यांचे शक्यतोवर विभाजन होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

(ब) अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती यांच्या वस्त्यांचे शक्यतोवर विभाजन होणार नाही, याची दक्षता घेण्यात यावी.

(क) नागरिकांचे प्रभागामधील दळणवळण शक्यतो विचारात घ्यावे.

(ड) प्राथमिक आरोग्य सुविधा केंद्रे, दवाखाने, स्मशानभूमी, बाजारहाटाच्या जागा, पाणी पुरवठयाच्या तसेच जलनि:सारणाच्या सोयी सुविधा, इ.चा वापर ज्या नागरिकांकडून करण्यात येतो त्या नागरिकांचा समावेश असलेल्या प्रभागातच शक्यतोवर त्या सोयी सुविधा ठेवण्यात याव्यात.

(इ) प्रभागातील मुलांकरिता सर्वसाधारणपणे उपलब्ध असणाऱ्या प्राथमिक शाळा, मैदाने, इ. शक्यतोवर त्याच प्रभागात ठेवण्यात याव्यात.

५.५.४ प्रभाग रचना करताना प्रगणक गट फोडू नये. अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये प्रभाग रचना करण्याकरिता प्रगणक गट फोडणे आवश्यक असेल व घरयादी उपलब्ध नसेल, तर त्या प्रकरणी सोबतच्या **परिशिष्ट - ५** मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सर्वेक्षण करून संबंधित क्षेत्रात लगतच्या जनगणनेच्या वेळी लोकसंख्या कशाप्रकारे वितरित झाली होती, हे निश्चित करावे. सर्वेक्षण करताना जनगणना ज्यावेळी झाली त्यावेळी म्हणजे २०११ मध्ये लोकसंख्येचे वितरण कसे होते, हे जाणून घ्यावयाचे असल्याने सर्वेक्षण करताना २०११ मध्ये जनगणनेच्यावेळी संबंधित व्यक्ती दिलेल्या पत्त्यावर राहत होती किंवा कसे, संबंधित इमारत कधी बांधण्यात आली इत्यादी बाबी लक्षात घ्याव्यात.

५.५.५ प्रत्येक प्रभागाच्या सीमारेषेचे वर्णन करताना उत्तर, पूर्व, दक्षिण व पश्चिम अशा दिशा नमूद करून सीमारेषेचे वर्णन करावे. सीमारेषा नमूद करताना शहरातील सर्वसाधारण नागरिकाना प्रभागाची पूर्ण कल्पना येईल याची काळजी घ्यावी.

५.५.६ प्रभाग रचनेमध्ये प्रभागांना अनुक्रमांक देण्यात येतात. प्रभागाचे क्षेत्र तात्काळ लक्षात यावे याकरिता प्रभागांना अनुक्रमांकासोबत प्रभागाचे नाव देता येईल किंवा कसे? हेही तपासावे. प्रभागांना नाव देणे हे बंधनकारक नाही. तथापि, महानगरपालिका आयुक्त प्रभागांना नाव देण्याबाबत निर्णय घेऊ शकतात. प्रभागांना नाव द्यावयाचे झाल्यास ते अशाप्रकारे देण्यात यावे जेणेकरुन सदर प्रभाग कोणत्या क्षेत्रातील आहे हे तात्काळ लक्षात येईल. उदा. त्या प्रभागातील प्रसिध्द असलेले महत्वाचे ठिकाण अथवा त्या प्रभागातील सर्वाधिक लोकसंख्या असलेले एखादे नगर अथवा वस्ती, इ.

५.६ प्रभागाची लोकसंख्या आणि मर्यादेचे पालन:

प्रभाग रचना करताना प्रभागातील सरासरी लोकसंख्या, जागांचे गुणोत्तर आणि १० टक्के कमाल/ किमान मर्यादेचे पालन करावे. अपवादात्मक परिस्थितीत भौगोलिक परिस्थितीमुळे अगर प्रगणक गट न फोडल्यामुळे प्रभागाची लोकसंख्या अनुज्ञेय मर्यादेपेक्षा कमी अगर जास्त होत असल्यास, त्याची कारणे प्रभाग रचनेच्या प्रस्तावात नमूद करणे आवश्यक आहे. अशा प्रभागांच्या बाबतीत राज्य निवडणूक आयोगाची अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांची मान्यता असणे आवश्यक आहे.

५.७ गुगल मॅपवर प्रभागाचे नकाशे तयार करणे:

५.७.१ महानगरपालिकेच्या प्रभाग रचनेची मांडणी गुगल अर्थच्या नकाशावर खालीलप्रमाणे करणे अनिवार्य आहे:-

(i) गुगल अर्थचा नकाशा, या नकाशावर प्रगणक गटांच्या सीमा हिरव्या रंगाने दर्शवाव्यात. प्रगणक गटांचे क्रमांक व त्या प्रगणक गटांची लोकसंख्या दर्शवावी. प्रत्येक प्रगणक गटाच्या बहुभूजास त्या प्रगणक गटाचा क्रमांक, एकूण लोकसंख्या, अनुसूचित जातीची लोकसंख्या आणि अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या लेजेंडमध्ये भरावी.

(ii) जनगणना प्रभागांच्या सीमा निळया रंगाने दर्शवाव्यात.

(iii) नकाशावर शहरातील महत्वाची ठिकाणे, रस्ते, नद्या, नाले, रेल्वे लाईन इत्यादी स्पष्टपणे दर्शवावे.

(iv) नवीन निवडणूक प्रभागांच्या हद्दी लाल रंगाने दर्शविण्यात याव्यात.

(v) नकाशांचा आकार, नकाशावर दर्शविलेले प्रगणक गटांचे क्रमांक, लोकसंख्या, इत्यादी तपशील वाचता येईल या प्रमाणात असावा. नकाशे

सुलभपणे हाताळता यावेत याकरिता आवश्यक असल्यास दोन किंवा तीन भागात नकाशे तयार करावेत.

(vi) प्रत्येक प्रभागाचा स्वतंत्र नकाशा तयार करावा, त्याच्या हद्दी स्पष्टपणे दर्शविण्यात याव्यात. त्या हद्दींवर असणारे रस्ते, नद्या, नाले, रेल्वे लाईन इत्यादी स्पष्टपणे नकाशावर नमूद करावेत.

(vii) प्रत्येक प्रभागामध्ये समाविष्ट झालेले प्रगणक गट व नकाशानुसार त्या प्रभागामध्ये समाविष्ट होणारे प्रगणक गट एकच आहेत, याची खात्री करावी. तसेच जनगणनेकडून प्राप्त झालेली लोकसंख्येची आकडेवारी योग्यरित्या दर्शविण्यात आलेली आहे, याचीही खात्री करावी.

५.७.२ शासन आदेश, आयोगाचे निकष, अधिनियमातील व नियमातील तरतुदी, मा. सर्वोच्च न्यायालय व मा. उच्च न्यायालयाने दिलेले निदेश विचारात घेऊन प्रारुप प्रभाग रचना तयार करावी.

५.७.३ मागील अनेक निवडणुकांमध्ये निदर्शनास आल्यानुसार अयोग्य प्रकारे प्रभाग रचना केली गेल्यामुळे अनेक रिट याचिका मा. उच्च न्यायालयात दाखल झाल्या आहेत. काही याचिकांमध्ये अशा चुकीच्या प्रभाग रचनेबाबत न्यायालयाने आदेश दिलेले आहेत. यामुळे तयार केलेला प्रभाग रचनेचा आराखडा योग्य प्रकारे तयार करण्यात आला असून नियम व निकषांचे पालन झाले आहे याची दक्षता घेण्याची जबाबदारी संबंधित महानगरपालिका आयुक्त यांची असेल.

५.७.४ वरील परिच्छेदानुसार कार्यवाही करून प्रभाग रचना आराखडा जतन करण्यात येईल व प्रारुप प्रसिध्दीच्या दिनांकापर्यंत त्याची गोपनीयता राखण्यात येईल. यासाठी परिछेद ६.१ मध्ये नमुद केल्यानुसार नियुक्त करण्यात आलेल्या समिती व्यतिरिक्त इतर कोणालाही आराखड्याची माहिती दिली जाणार नाही.

५.७.५ अशा तयार केलेल्या नकाशाची केएमएल (KML) / केएमझेड (KMZ) फाईल तयार करावी. संपूर्ण हद्दीची तसेच प्रभागनिहाय इमेज फाईल देखील तयार करावी. **गुगल अर्थच्या नकाशावर प्रभाग रचना मांडणी करण्याची कार्यपध्दती परिशिष्ट - ७** मध्ये देण्यात आली आहे. या कार्यपध्दतीचा अवलंब करून केएमएल (kml) / केएमझेड (kmz) फाईल तयार करावी.

५.७.६ प्रत्येक प्रभागामध्ये समाविष्ट झालेले प्रगणक गट व नकाशानुसार त्या प्रभागामध्ये समाविष्ट होणारे प्रगणक गट एकच आहेत, याची खात्री करावी. तसेच जनगणना कार्यालयाकडून प्राप्त झालेली लोकसंख्येची आकडेवारी योग्यरित्या दर्शविण्यात आली आहे, याची खात्री करावी.

५.८ त्यानंतर प्रारुप प्रभाग रचनेचा प्रस्ताव महानगरपालिका आयुक्त यांनी पुढीलप्रमाणे तयार करावा.

i. परिशिष्ट १ - सदस्य संख्या व प्रभागांची संख्या याची परिगणना.
ii. परिशिष्ट २ व २ अ - हद्दींची व्याप्ती व वर्णनाबाबत.
iii. परिशिष्ट ३ - निवडणूक प्रभागांमध्ये समाविष्ट प्रगणक गट व लोकसंख्या
iv. परिशिष्ट ४ - प्रगणक गटनिहाय माहिती. (Excel Soft File)
v. परिशिष्ट ५ - प्रगणक गटाचे विभाजन करताना द्यावयाचे प्रमाणपत्र.
vi. परिशिष्ट ६ - महानगरपालिका आयुक्तांनी प्रारुप प्रभाग रचनेबाबत द्यावयाचे प्रमाणपत्र.

६. <u>प्रारूप प्रभाग रचना :</u>

६.१ प्रभाग रचनेची प्राथमिक तपासणी:

सार्वत्रिक निवडणुकीसाठी प्रारुप प्रभाग रचना तयार करण्याकरिता आयुक्त, महानगरपालिका यांच्या अध्यक्षतेखाली नमूद अधिकाऱ्यांची समिती तयार करण्यात यावी.

i. स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या क्षेत्राची संपूर्ण माहिती असलेला अधिकारी.
ii. प्रभाग रचनेशी संबंधित नेमलेला अधिकारी.
iii. नगर रचनाकार.
iv. संगणक तज्ञ.
v. आवश्यकतेनुसार इतर अधिकारी.

६.२ प्रारूप तयार करणे:

प्रभाग रचनेशी संबंधित अधिकाऱ्यांनी तयार केलेला प्रारुप आराखडा संबंधित महानगरपालिका आयुक्त यांच्यासमोर ठेवण्यात येईल. महानगरपालिका आयुक्त हा आराखडा अधिनियमातील तरतूदी, नियमातील तरतूदी राज्य शासन व राज्य निवडणूक आयोगाने दिलेल्या आदेशातील तरतूदींचे पालन करून तयार केला आहे हे तपासतील. त्याचप्रमाणे प्रभागांची संख्या व रचना हे नियमानुसार तयार झाले आहे हे देखील तपासतील. महानगरपालिका आयुक्त प्रारूप प्रभाग रचनेचे गुगल अर्थ नकाशे परिच्छेद

५.७ नुसार योग्य रितीने तयार केले आहेत किंवा कसे हे तपासून घेतील, अन्यथा योग्य नकाशे तयार करून घेण्याची कार्यवाही करतील. प्रभाग रचना पूर्वतयारीची संपूर्ण जबाबदारी महानगरपालिका आयुक्त यांची राहील.

६.३ प्रारूप प्रभाग रचनेस मान्यता:

(i) प्रारूप प्रभाग रचनेची महानगरपालिका आयुक्तांनी तपासणी केल्यानंतर प्रभाग रचनेच्या योग्यते बाबत त्यांचे समाधान झाल्यानंतर ते त्याबाबत **परिशिष्ट- ६** मधील नमुन्यात प्रमाणपत्र देतील. या प्रमाणपत्रासह प्रारुप प्रभाग रचनेचा **प्रस्ताव जिल्हाधिकारी** यांना सादर करावा.

(ii) महानगरपालिका आयुक्तांनी सादर केलेल्या प्रारूप प्रभाग रचनेची आवश्यक ती तपासणी करून ती तरतूदीनुसार करण्यात आली आहे याची खात्री झाल्यास, जिल्हाधिकारी प्रारुप मान्यतेसाठी राज्य निवडणूक आयोग अथवा राज्य निवडणूक आयोगाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांकडे सादर करतील व त्यांची मान्यता मिळाल्यानंतर ते प्रारुप प्रसिध्दीसाठी महानगरपालिका आयुक्तांकडे पाठवतील.

७. प्रारूप प्रभाग रचनेची व्यापक प्रसिद्धी:

७.१ प्रारुप प्रभाग रचनेची अधिसूचना महानगरपालिका आयुक्त यांनी राज्य शासनाने नेमून दिलेल्या दिनांकास शासन राजपत्रात प्रसिध्द करावी. (**प्रारुप अधिसूचनेचा नमुना परिशिष्ट - ८ (मराठी) व परिशिष्ट - ९ (इंग्रजी)** मध्ये देण्यात आलेला आहे.)

७.२ त्याच दिनांकास सोबतच्या **परिशिष्ट - १० (मराठी) व परिशिष्ट - ११ (इंग्रजी) मधील नमुन्यात वर्तमानपत्रात जाहिरात** द्यावी.

७.३ राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याने मान्य करुन दिलेला सर्व प्रभागांचा एकत्रित नकाशा (नकाशा - अ) तसेच प्रत्येक प्रभागाचे नकाशे (नकाशा - ब) आणि अधिसुचना महानगरपालिकेच्या कार्यालयातील दर्शनी भाग / हॉल येथे सर्व जनतेस सुलभतेने पाहता येईल अशा पध्दतीने प्रसिध्द करावेत.

७.४ राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याने मान्य करुन दिलेला नकाशा - अ व नकाशा - ब चे पीडीएफ संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावेत.

७.५ प्रसिध्द करण्यात आलेल्या प्रारुप प्रभाग रचनेच्या नकाशांवर व विहित नमुन्यांवर संबंधीत महानगरपालिका आयुक्त, उपायुक्त (निवडणूक) व नगररचनाकार यथास्थिती सहायक संचालक नगररचना यांच्या स्वाक्षऱ्या असणे अनिवार्य आहे.

७.६ सदर प्रसिध्द केलेल्या अधिसूचनेवर, हरकती व सूचना कोणत्या कालावधी मध्ये, कोणत्या ठिकाणी दाखल करता येतील, याबाबत योग्य ती प्रसिध्दी द्यावी.

८. <u>हरकती व सूचना:</u>

८.१ नागरिकांना प्रारुप प्रभाग रचनेवर हरकती व सूचना सादर करण्याच्या कालावधीची माहिती देण्यात येईल.

८.२ हरकती व सूचना सादर करण्याच्या कालावधीत नागरिकांकडून हरकती व सूचना स्विकारण्याची व्यवस्था महानगरपालिका कार्यालयात करण्यात येईल.

८.३ हरकत किंवा सूचना दाखल केल्याची संबंधीतांना पोचपावती देण्यात यावी, ज्यामध्ये त्यांनी हरकत सादर करतानाचा दिनांक व वेळ नमूद केला जाईल.

८.४ आलेल्या हरकती व सूचनांची नोंद स्वतंत्र नोंदवहीत ठेवणे आवश्यक आहे.

८.५ प्राप्त झालेल्या सर्व हरकती व सूचनांचा गोषवारा **परिशिष्ट १२** नुसार तयार करण्यात येईल आणि सदर गोषवारा जिल्हाधिकारी व राज्य निवडणूक आयोगास अथवा राज्य निवडणूक आयोगाने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यास सादर करण्यात येईल.

८.६ प्रारुप प्रभाग रचनेची अधिसूचना व त्यावर हरकती व सूचना स्विकारण्याचा कालावधी व त्या कोणामार्फत स्विकारण्यात येतील यांचा तपशील यास व्यापक प्रसिध्दी द्यावी. (उदा. वृत्तपत्रे, महानगरपालिका व प्रभाग कार्यालयांचे सूचना फलक, संकेतस्थळ, इत्यादी)

८.७ प्रारुप प्रभाग रचनेवर प्राप्त होणाऱ्या सर्व हरकती व सूचनांची योग्यरितीने दखल घेण्यात येईल, याची उपाययोजना महानगरपालिका आयुक्तांनी करावी. (उदा. प्राप्त होणाऱ्या हरकती व सूचनांची नोंदवही ठेवणे, हरकती कोणामार्फत स्विकारण्यात येतील यांची निश्चिती, प्रत्येक हरकती व सूचनांना क्रमांक देणे, हरकतीचे स्वरुप नमूद करणे, इत्यादी)

९. <u>प्रारुप प्रभाग रचनेवर प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचनांवर सुनावणी देणे:</u>

i. प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचनांवर निश्चित केलेल्या स्थळी व निश्चित केलेल्या दिनांकास / कालावधीमध्ये जिल्हाधिकारी यांनी सुनावणी द्यावी.

ii. सदर सुनावणी महानगरपालिका क्षेत्रात घेण्यात येईल व सदर सुनावणीस संबंधित महानगरपालिका आयुक्त यांनी उपस्थित राहणे बंधनकारक राहील.

iii. या सुनावणीकरिता सर्व व्यवस्था (उदा. हरकतदारांना सुनावणीची लेखी नोटीस देणे, उपस्थितांची स्वाक्षरी घेणे, सुनावणीचे विवरणपत्र ठेवणे, सुनावणीच्या ठिकाणी व्हिडिओ चित्रीकरणाची व्यवस्था करणे, इत्यादी) महानगरपालिका आयुक्त यांनी करावी.

iv. सुनावणीच्यावेळी केलेली प्रारुप प्रभाग रचना सर्वांना दिसेल अशाप्रकारे मोठ्या स्क्रीनवर दर्शविण्यात यावी. प्रभागांच्या हद्दीबाबत असलेल्या हरकतींसंदर्भात गुगल अर्थच्या नकाशावर सध्याचे प्रारुप प्रभाग व हरकतदाराने प्रभागांच्या हद्दीमध्ये मागणी केलेले बदल मोठ्या स्क्रीनवर दाखविण्यात यावेत.

v. हरकती व सूचनांना सुनावणी देणाऱ्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने प्रत्येक तक्रार व सूचनांची दखल घेऊन नियमाप्रमाणे योग्य ते अभिप्राय देणे आवश्यक आहे. अंतिम प्रभाग रचना शासन राजपत्रात प्रसिध्द करण्यात येते. त्यामुळे त्यांनी घेतलेला निर्णय अर्जदारास स्वतंत्ररित्या कळविण्याची आवश्यकता नाही.

१०. <u>अंतिम प्रभाग रचना:</u>

i. जिल्हाधिकारी यांनी सुनावणी घेतल्यानंतर **परिशिष्ट-१३ मधील** हरकती व सूचनांवर दिलेल्या सुनावणीवरील शिफारशींसह तयार केलेला अंतिम प्रभाग रचनेचा प्रस्ताव, महानगरपालिका आयुक्त यांच्या मार्फत राज्य निवडणुक आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांच्या मान्यतेसाठी निश्चित केलेल्या दिनांकापर्यंत सादर करावा.

ii. राज्य निवडणूक आयोग अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांकडून वरीलप्रमाणे अंतिम मान्यता आल्यानंतर त्यानुसार प्रभाग रचनेच्या प्रस्तावात (सर्व विवरणपत्रे, नकाशे व अधिसूचना) योग्य ते बदल महानगरपालिका आयुक्त यांनी

करावेत. त्यानंतर अंतिम प्रभाग रचनेची अधिसूचना शासनाने नेमून दिलेल्या दिनांकास राजपत्रात प्रसिध्द करावी. (**अंतिम अधिसूचनेचा नमुना परिशिष्ट-१४ (मराठी) व परिशिष्ट-१५ (इंग्रजी)** मध्ये देण्यात आलेला आहे.)

iii. या अंतिम अधिसूचनेला व्यापक प्रसिध्दी द्यावी. (उदा. वृत्तपत्रे, महानगरपालिका व प्रभाग कार्यालयांचे सूचना फलक / संकेतस्थळ राज्य निवडणूक आयोगाची संकेतस्थळ, इत्यादी) अंतिम प्रभाग रचनेच्या राजपत्रात प्रसिध्द झालेल्या अधिसूचनेच्या **दोन प्रती** राज्य शासनास/ राज्य निवडणूक आयोगास पाठविण्यात याव्यात.

iv. राज्य निवडणूक आयोगाच्या आदेश क्रमांक-रानिआ/मनपा-२०१२/प्र.क्र.२३/का-५, दिनांक- १७ जुलै, २०१२ नुसार प्रभाग रचनेच्या (प्रारुप व अंतिम) प्रसिध्द करण्यात येणाऱ्या नकाशांवर महानगरपालिका आयुक्त तसेच संबंधित नगर रचनाकार (यथास्थिती सहायक संचालक, नगर रचनाकार) यांच्या स्वाक्षऱ्या असणे आवश्यक आहे. तसेच सर्व परिशिष्टांवर महानगरपालिका आयुक्तांची स्वाक्षरी आवश्यक राहील.

v. यानंतर अंतिम प्रभाग रचनेवर कोणतीही हरकत अगर सुनावणी नियमानुसार अभिप्रेत नाही.

११. गोपनीयता:

स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या प्रभाग रचनेचे कामकाज गोपनीयरित्या हाताळण्यात यावे. प्रभाग रचनेची माहिती ही सर्वसामान्य नागरिकांना प्रारुप प्रसिध्दीच्यावेळी पहिल्यांदा कळते. तत्पूर्वी राजकीय व्यक्ती, प्रसिध्दी माध्यमे अथवा अन्य व्यक्तींना याबाबतची माहिती देता येणार नाही तसेच प्रभाग रचनेच्या कामाशी संबंधित अधिकारी अगर कर्मचारी यांच्यावर त्यासाठी कोणालाही दबाव टाकता येणार नाही. कोणत्याही अधिकाऱ्याने / कर्मचाऱ्याने प्रभाग रचनेची गोपनियता भंग केल्यास त्यांच्याविरुध्द शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात येईल.

१२. **सर्वसाधारण:**

i. महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ मधील कलम ५ मधील तरतुदीन्वये प्राप्त झालेल्या अधिकारानुसार प्रभाग रचनेसंदर्भातील अधिकार राज्य शासनास, राज्य निवडणूक आयोगाच्या मान्यतेने वापरावयाचे आहेत. त्यामुळे विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी अथवा महानगरपालिका आयुक्त यांना स्वतःहून प्रभाग रचनेच्या कार्यक्रमात कोणताही बदल अगर स्थगिती देता येत नाही.

ii. यापुढे "ड" वर्ग महानगरपालिकांच्या होणा-या सर्व निवडणुकांमध्ये केवळ " **"ड" वर्ग महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक चार सदस्यीय प्रभाग पध्दतीनुसार प्रभाग रचना करण्याबाबतचे आदेश, २०२५** " या आदेशामध्ये केलेल्या तरतुदी लागू राहतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२५०६१०१९५०१३१६२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

GOVINDARAJ KORAMANNA HIRANYA GOWDA

Digitally signed by GOVINDARAJ KORAMANNA HIRANYA GOWDA
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=URBAN DEVELOPMENT DEPARTMENT,
2.5.4.20=10a32fa5e4e3aa5a8332798cc4e6ba14f319051955769f69e69187ed22d67f03, postalCode=400032, st=Maharashtra,
serialNumber=4B6A32EE2B0D37280E72D06B8D130B85460D5AD93BDAC010E0B42FDCCD8715E6, cn=GOVINDARAJ KORAMANNA HIRANYA GOWDA
Date: 2025.06.10 19:51:31 +05'30'

(डॉ.के.एच.गोविंदराज)
प्रधान सचिव,महाराष्ट्र शासन

<u>सहपत्र</u> :-

सोबतच्या अनुक्रमणिकेत दर्शविल्यानुसार परिशिष्ट १ ते १५ .

प्रत आवश्यक कार्यवाहीकरीता

१. सर्व विभागीय आयुक्त.
२. सर्व जिल्हाधिकारी.
३. सर्व महानगरपालिका आयुक्त ("ड" वर्ग).

प्रत माहितीकरीता

१. सचिव, राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र
२. अपर मुख्य सचिव, नगर विकास विभाग,(नवि-१).मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
३. मा. सर्वोच्च न्यायालय व मा. उच्च न्यायालयातील शासनाचे वकील.
४. निवड नस्ती.

परिशिष्टांची अनुक्रमणिका

अ.क्र.	**तपशिल**	**परिशिष्ट क्रमांक**
१	सदस्य संख्या व प्रभागांची संख्या याची परिगणना.	परिशिष्ट - १
२	हद्दींची व्याप्ती व वर्णनाबाबत (मराठी व इंग्रजी)	परिशिष्ट - २ व २अ
३	निवडणूक प्रभागांमध्ये समाविष्ट प्रगणक गट व लोकसंख्या	परिशिष्ट - ३
४	प्रगणक गटनिहाय माहिती.	परिशिष्ट - ४
५	प्रगणक गटाचे विभाजन करताना द्यावयाचे प्रमाणपत्र.	परिशिष्ट - ५
६	महानगरपालिका आयुक्तांनी प्रारुप प्रभाग रचनेबाबत द्यावयाचे प्रमाणपत्र	परिशिष्ट - ६
७	गुगल अर्थच्या नकाशावर प्रभाग रचना मांडणी करण्याची कार्यपध्दती	परिशिष्ट - ७
८	प्रारुप प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना - मराठी	परिशिष्ट - ८
९	प्रारुप प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना - इंग्रजी	परिशिष्ट - ९
१०	प्रारुप प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्दी- जाहीर सूचनेचा नमुना- मराठी	परिशिष्ट - १०
११	प्रारुप प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्दी- जाहीर सूचनेचा नमुना - इंग्रजी	परिशिष्ट - ११
१२	हरकती व सूचनांचा गोषवारा	परिशिष्ट - १२
१३	हरकती व सूचनांवर दिलेल्या सुनावणींवरील शिफारशी	परिशिष्ट - १३
१४	अंतिम प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना - मराठी	परिशिष्ट - १४
१५	अंतिम प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना - इंग्रजी	परिशिष्ट - १५

परिशिष्ट - १ (सदस्य संख्या व प्रभागांची संख्या याची परिगणना)

-------------- महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक ---------(सन)

१. महानगरपालिका क्षेत्राची एकूण लोकसंख्या
(लगतच्या जनगणनेनुसार) -

२. अनुसूचित जातीची लोकसंख्या -
(लगतच्या जनगणनेनुसार)

३. अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या -
(लगतच्या जनगणनेनुसार)

४. निवडून द्यावयाच्या महानगरपालिका
सदस्यांची संख्या -

५. प्रभागांची एकूण संख्या -

चार सदस्यीय प्रभाग	तीन सदस्यीय प्रभाग	पाच सदस्यीय प्रभाग

६. प्रभागाची सरासरी लोकसंख्या

$$= \frac{\text{महानगरपालिकेची एकूण लोकसंख्या (अनु.क्र.1)}}{\text{महानगरपालिकेची एकूण सदस्य संख्या (अनु.क्र.4)}} \times \text{प्रभागातून निवडून द्यावयाच्या सदस्यांची संख्या}$$

प्रभागातील सदस्यांची संख्या	सरासरी लोकसंख्या	कमाल (+) १०%	किमान (–) १०%
चार सदस्यीय प्रभाग			
तीन सदस्यीय प्रभाग			
पाच सदस्यीय प्रभाग			

सही

आयुक्त, ...

महानगरपालिका

परिशिष्ट-२

(हद्दींची व्याप्ती व वर्णनाबाबत)

.... महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक ----

प्रभाग क्रमांक व लोकसंख्या	प्रभागाचे नाव असल्यास	प्रभागाची व्याप्ती (प्रभागातील थोडक्यात महत्त्वाची ठिकाणे/परिसर/नगरे इ. नमूद करावीत)	प्रभागाच्या सीमा	निवडून द्यावयाच्या सदस्यांची संख्या
१	२	३	४	५
१. लोकसंख्या एकूण - अ.जा. - अ.ज. -			स्थाने उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	
२. लोकसंख्या एकूण - अ.जा. - अ.ज. -			स्थाने उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	
. .				

सही

आयुक्त, ...महानगरपालिका

परिशिष्ट २अ

(Extent of the Ward Boundaries and its description)

----------- Municipal Corporation General Election----------

Ward No. & Population	Name of the ward, if any	Extent of the Ward (mention prominent places / area / nagar etc.)	Ward boundries	Number of Councilors to be elected
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. Population Total- SC - ST -			Location – North- East- South- West-	
2. Population Total- SC - ST -			Location – North- East- South- West-	
. .				

सही

आयुक्त, ...

महानगरपालिका

परिशिष्ट – 3					
निवडणूक प्रभागांमध्ये समाविष्ट प्रगणक गट व लोकसंख्या					
Enumeration Block included in Election ward and their Population					
………………... MUNICIPAL CORPORATION					
Election Ward No.	**Census Enumeration**		**Total Population**	**SC Population**	**ST Population**
	Ward No.	**Block No.**			
1					
Total					
2					
Total					
3					

सही
आयुक्त, ………महानगरपालिका

परिशिष्ट ४						
प्रगणक गटनिहाय माहिती						
ENUMARATION BLOCKWISE INFORMATION						
………………... MUNICIPAL CORPORATION						
SR. No.	**EnumarationWard No.**	**Enumaration Block No.**	**Total Population**	**SC**	**ST**	**WARD NO. IN Which the EB is included**

सही
आयुक्त, ………महानगरपालिका

नमुना विवरणपत्र						
………………... MUNICIPAL CORPORATION						
SR. No.	**Enumaration Ward No.**	**Enumaration Block No.**	**Total Population**	**SC**	**ST**	**WARD NO. IN Which the EB is included**
१	१	१	..	…	…	१
२	१	३	..	…	…	५
३	१	४	..	…	…	१
४	२	१	..	…	…	६
५	२	२	..	…	…	६
६	२	३	..	…	…	२
७	२	४	..	…	…	२
.	.					
.	.					
	याप्रमाणे	याप्रमाणे				

परिशिष्ट – ५

(प्रगणक गटाचे विभाजन करताना द्यावयाचे प्रमाणपत्र)

जनगणना प्रभाग क्रमांक – – – – – – – – – – – पैकी प्रगणक गट क्रमांक – – – – – – – फोडणे आवश्यक ठरेल त्याची चौकशी करुन लोकसंख्या निश्चित केली त्याचा तपशिल

सर्वेक्षण केल्याची तारीख :------------------

अ.क्र.	जनगणना घर क्रमांक	कुटुंब प्रमुखाचे नाव	सन २०११ ची लोकसंख्या	अनुसूचित जाती (असल्यास लोकसंख्या)	अनुसूचित जमाती (असल्यास लोकसंख्या)
१	२	३	४	५	६
	एकूण				

	एकूण	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती
१. प्रगणक गटाची लोकसंख्या			
२. फोडलेल्या प्रगणक गटाचे सर्वेक्षण प्रमाणे निश्चित केलेली लोकसंख्या (वजा)			

– –

३. लगतच्या निवडणूक प्रभागांसाठी विचारात घ्यावयाची उर्वरित लोकसंख्या (वरील १ – २) –

उपायुक्त
-------------महानगरपालिका

आयुक्त
-------------महानगरपालिका

परिशिष्ट – ६

(महानगरपालिका आयुक्तांनी प्रारुप प्रभाग रचनेबाबत द्यावयाचे प्रमाणपत्र)

महानगरपालिकेचे नाव - ....

प्रमाणित करण्यात येते की, -------------------महानगरपालिकेच्या सन -------- मध्ये होणाऱ्या सार्वत्रिक निवडणुकीसाठी तयार करण्यात आलेली प्रारुप प्रभाग रचना खालील दक्षता घेऊन करण्यात आलेली आहे.

१) जनगणना कार्यालयाकडून प्राप्त सन २०११ च्या लोकसंख्येची आकडेवारी व प्रगणक गटांचे नकाशे वापरण्यात आलेले आहेत.

२) ज्या ठिकाणी जनगणना कार्यालयाकडून माहिती प्राप्त झालेली नाही (त्या आशयाचे संचालक, जनगणना कार्यालयाचे प्रमाणपत्र आवश्यक) तेथे २०११ ची लोकसंख्या सर्वेक्षण करुन निश्चित करण्यात आलेली आहे.

३) प्रत्येक प्रभागामध्ये येणारे प्रगणक गट, नकाशानुसार त्याच प्रभागामध्ये समाविष्ट आहेत.

४) गुगल अर्थ किंवा तत्सम संगणकीकृत नकाशांच्या आधारे प्रभाग रचना करण्यात आली आहे.

५) महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ तसेच त्याअंतर्गत नियम, राज्य शासन व राज्य निवडणूक आयोगाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले आदेश, निदेश व सूचना यांचे तंतोतंत पालन करण्यात आलेले आहे.

६) प्रभागांच्या हद्दींचे वर्णन, व्याप्ती, लोकसंख्या व आरक्षण योग्य असल्याची खात्री करण्यात आली आहे.

७) प्रारुप प्रभाग रचना उपलब्ध माहितीच्या आधारावर नि:पक्षपातीपणे तयार करण्यात आली आहे.

ठिकाण ---------   स्वाक्षरी

दिनांक---------

नगररचनाकार /सहायक संचालक, नगर रचना	उपायुक्त (निवडणूक)	आयुक्त ------------महानगरपालिका

परिशिष्ट - ७

गुगल अर्थ/ MRSAC च्या नकाशांवर प्रभागरचनेची मांडणी करण्याची कार्यपध्दती.

१. गुगल अर्थ डाऊनलोड करणे.

२. फोल्डर तयार करणे.

३. फोल्डरला स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे नाव देणे.

४. पाच सब फोल्डर तयार करावे ज्यांना Placemark, Boundary, EB, Barrier आणि Ward अशी नावे द्यावीत.

५. Placemark फोल्डर उघडून त्यामध्ये गुगल अर्थ नकाशावर असलेले स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे स्थान चिन्हांकीत करणे.

६. चिन्हांकीत करणेबाबत संपूर्ण माहितीकरिता त्यासाठीचा व्हिडीओ पहावा. (व्हिडीओ पाहण्यासाठी https://youtu.be/nfRxH3dRuGk या लिंकवर जावे)

७. सर्वप्रथम Patn'tool च्या सहाय्याने Barrier फोल्डरमध्ये सर्व नैसर्गिक सीमांचे उदा. रस्ते, नदी, नाले, अडथळे, इत्यादी रेषा आखून चिन्हांकन करावे.

८. त्यानंतर Polygon'tool च्या सहाय्याने स्थानिक स्वराज्य संस्थेची सीमा ही Boundary फोल्डरमध्ये चिन्हांकन करावे.

९. त्यानंतर Polygon'tool च्या सहाय्याने सन २०११ च्या जनगणनेनुसार EB चे चिन्हांकन करावे. EB फोल्डरमध्ये त्या स्थानिक स्वराज्य संस्थेत असणाऱ्या सर्व प्रगणक गटांची सीमा एक-एक करुन चिन्हांकीत करावी. स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे संपूर्ण परिक्षेत्राचे प्रगणक गटांमध्ये समावेश होईल याची दक्षता घ्यावी. जिथे घरे नसतील व क्षेत्र मोकळे असेल, ज्यामुळे ते क्षेत्र कोणत्याही प्रगणक गटात येत नसेल त्या क्षेत्रासाठी शून्य लोकसंख्या असलेला प्रगणक गट तयार करावा आणि हा प्रगणक गट लगतच्या प्रभागात समाविष्ट होईल याची दक्षता घ्यावी. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे दोन प्रगणक गटामधील सामायिक सीमा चिन्हांकीत करताना Polygon ची रेषा पूर्णपणे जुळणाऱ्या असाव्यात, त्यामध्ये अंतर नसावे.

१०. त्यानंतर Polygon'tool च्या सहाय्याने Ward फोल्डरमध्ये सर्व प्रभागांच्या सीमांचे चिन्हांकन करावे. प्रभागांच्या सीमा त्या प्रभागात येणाऱ्या प्रगणक गटांच्या सीमांशी जुळवावेत तसेच लगतच्या प्रभागाच्या सीमेशी योग्यतऱ्हेने जुळवावेत. सर्व EB कोणत्या ना कोणत्या प्रभागात समाविष्ट होईल याची दक्षता घ्यावी.

११. या तयार केलेल्या प्रभाग रचनेची KML/KMZ फाईल व image फाईल तयार करावी.

परिशिष्ट ८

-----------------------महानगरपालिका

दिनांक : ---------------

अधिसूचना

क्रमांक : ----------------------------, राज्य शासनाने, राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र यांच्या मान्यतेने महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम (सन १९४९ चा मुंबई ५९) (यापुढे "अधिनियम" म्हणून उल्लेखिलेला) चे कलम ५ (३) अन्वये प्रारुप अधिसूचना प्रसिध्द करण्याचे ठरविले आहे. सदर अधिसूचनेव्दारे ----------- महानगरपालिका क्षेत्रातील प्रभागांची संख्या व त्यांची व्याप्ती निश्चित करण्यात येईल.

२. आणि ज्याअर्थी, प्रारुप मसुदा उक्त अधिनियमाच्या कलम ५, पोटकलम (३) च्या परंतुकाप्रमाणे ---------- महानगरपालिका क्षेत्रातील सर्व रहिवाशांच्या माहितीसाठी प्रसिध्द करावयाचा आहे. ज्याअर्थी शासनाच्या नगर विकास विभाग यांचे आदेश क्र. ----------- दि. -------- नुसार सदर अधिसुचनेचा प्रारुप मसुदा राजपत्रात प्रसिध्द करण्याचे अधिकार महानगरपालिका आयुक्त यांना प्रदान करण्यात आले आहेत. आणि त्यानुसार सदर प्रारुप मसुदा प्रसिध्द करण्यात येत असून , उक्त अधिसूचनेचा मसुदा दि. --------- नंतर राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी, हे राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी यांच्या मान्यतेने विचारात घेतील.

३. उक्त अधिसूचनेच्या अनुषंगाने नागरिकांच्या हरकती किंवा सूचना असल्यास आयुक्त, --------- महानगरपालिका यांचेकडे दिनांक --------------- रोजी किंवा तत्पूर्वी लेखी सादर कराव्यात. उक्त तारखेनंतर आलेल्या हरकती व सूचना विचारात घेतल्या जाणार नाहीत.

प्रारुप अधिसूचना

ज्याअर्थी, राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी, यांनी राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी यांच्या मान्यतेने, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ च्या कलम ५ च्या तरतुदीखाली -------- महानगरपालिकेच्या बाबतीत निवडावयाच्या सदस्यांची संख्या व प्रभागांची संख्या पुढीलप्रमाणे निश्चित केली आहे -

एकूण सदस्यांची संख्या--------,

चार सदस्यीय प्रभागांची संख्या -------- ,

तीन सदस्यीय प्रभागांची संख्या --------,

पाच सदस्यीय प्रभागांची संख्या ---------,

एकूण प्रभागांची संख्या -----

(लागू नसेल ते खोडावे).

२. त्याअर्थी, आता राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमाचे कलम ५(३) अन्वये उक्त महानगरपालिका क्षेत्र जितक्या प्रभागात विभागण्यात येईल त्या प्रभागांची संख्या व त्यांची व्याप्ती या अधिसूचनेच्या अनुसूचीमध्ये दर्शविल्याप्रमाणे निश्चित करीत आहेत.

३. या अधिसूचनेच्या तारखेच्या निकटच्या पुढील सार्वत्रिक निवडणूकीच्या प्रयोजनार्थ ही अधिसूचना अंमलात येईल.

अनुसूची

प्रभाग क्रमांक व लोकसंख्या	**प्रभागाचे नाव, असल्यास**	**प्रभागाची व्याप्ती**	**निवडून द्यावयाच्या** सदस्यांची **संख्या**
(१)	(२)	(३)	(४)
१. लोकसंख्या एकूण - अ.जा.- अ.ज.-		व्याप्ती - उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	
२. लोकसंख्या एकूण - अ.जा.- अ.ज.-		व्याप्ती - उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	

१. मराठी व इंग्रजी अधिसूचनेमध्ये प्रभागाच्या वर्णनामध्ये तफावत असल्यास नकाशामधील हद्दीनुसार वर्णन ग्राह्य धरण्यात येईल.

२. महानगरपालिकेच्या क्षेत्राच्या प्रभागांच्या सीमा दर्शविणारे नकाशे कार्यालयीन वेळेत पाहण्यासाठी महानगरपालिका कार्यालयात उपलब्ध राहतील.

(--------------)

आयुक्त,

------------महानगरपालिका

ठिकाण :

दिनांक :

परिशिष्ट ९

--------------------- MUNICIPAL CORPORATION

dated **............................**

NOTIFICATION

No.--- The State Government with approval of State Election Commission, Maharashtra proposes to make the following Draft Notification under section 5 (3) of the Maharashtra Municipal Corporation Act, (Bom.LIX of 1949) (hereinafter referred to as the "said Act") to fix for the **----------------**Municipal Corporation, the number and the extent of the wards into which the said municipal area shall be divided, as shown in the Schedule to this Draft order.

2. And whereas the said Draft Order is hereby published as required by the section 5(3) of the said Act for information of all the residents within the jurisdiction of the **----------------**Municipal Corporation. And Whereas, vide Urban Development Department order No. ---------- dated ---------- The State Government Maharashtra, has delegated its powers to Municipal Commissioner,-----------------------Municipal Corporation to publish the draft in the Official Gazette. Accordingly this Draft Notification is being published and the said draft will be taken into consideration by the State Government with the Approval of the State Election Commission, Maharashtra or an officer authorised by it for this purpose after --------------

3. And whereas, all persons who desire to raise any objections or suggestions to this draft should submit the same to the Municipal Commissioner, **------------------** Municipal Corporation, in writing with reasons on or before dated**.................................** Objections or suggestions received thereafter will not be considered.

Draft Notification

WHEREAS, State Government with the Approval of the State Election Commission, Maharashtra has specified for --------Municipal Corporation, under Section 5 of the Maharashtra Municipal Corporations Act, the Number of Counciilors to be elected and number of wards as follows.

Total number of councillors----------,
Four councillors wards-----------,
Three councillors wards-----------,
Five councillors wards-----------,
Total wards-----------.

(Strike out whichever is not applicable)

2. Now, therefore, in exercise of the powers under section 5(3) of the Maharashtra Municipal Corporation Act, The State Government or Officer authorised by it, hereby fix the number and extent of the wards into which the said Municipal Corporation area shall be divided as shown in the schedule to this Notification.

3. This Notification shall take effect for the purpose of the next general election held immediately following the date of this Notification.

SCHEDULE

Ward No. & Population	**Name of the ward, if any**	**Extent of the Ward**	**Number of Councillors to be elected**
(1)	(2)	(3)	(4)
1. Population Total- SC - ST -		Location – North- East- South- West-	
2. Population Total- SC - ST -		Location – North- East- South- West-	

NOTE:- 1. In case of any discrepancy in description of ward in the Marathi and English Notification, the description as per boundaries shown in the map shall be treated as valid.

2. A map of the Municipal Corporation showing the limits of the wards is available during office hours for inspection in the office of the Municipal Corporation.

(------------------------)
Municipal Commissioner,
---------------Municipal Corporation

Place :-
Date :- / /

परिशिष्ट - १०

(प्रारूप प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्दी- जाहीर सूचनेचा नमुना- मराठी)

महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक ------------

जाहीर सूचना

--------------- महानगरपालिकेच्या सन -------- मध्ये होणाऱ्या सार्वत्रिक निवडणुकीसाठी प्रारूप प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्द करण्यासाठी आणि त्यावर हरकती व सूचना मागविण्यासाठी खालीलप्रमाणे कार्यक्रम जाहीर करण्यात येत आहे:-

१	प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्दीची अधिसूचना प्रसिध्द करण्याचा दिनांक	---------- वार, दिनांक ----------
२	हरकती व सूचना सादर करण्याचा कालावधी (हरकती व सचना महानगरपालिका आयुक्त यांच्याकडे निवडणूक कार्यालय अथवा संबंधित प्रभाग कार्यालयाचे मुख्यालय येथे सादर कराव्यात)	---------- वार, दिनांक -------- ते ---------- वार, दिनांक -------- (दुपारी ३.०० वा. पर्यंत)
टिप: हरकती व सचना दाखल करणाऱ्या नागरिकांना सुनावणीकरिता उपस्थित राहण्यासाठी स्वतंत्रपणे कळविण्यात येईल.		

ठिकाण:------------------ **आयुक्त,**

दिनांक:------------------- **------------- महानगरपालिका**

परिशिष्ट – ११

(प्रारूप प्रभागांच्या भौगोलिक सीमा प्रसिध्दी– जाहीर सूचनेचा नमुना– इंग्रजी)

---------------MUNICIPAL CORPORATION

GENERAL ELECTION -------------Year)

PUBLIC NOTICE

For the General Election of ----------------------- Municipal Corporation to be held in the Year -----------, the programme for the publication of draft ward boundaries is as follow :-.

1	Date of publishing Notification of the draft ward boundries	---------- day, Date ----------
2	Period for submitting objections & Suggestions (To be submitted to the Municipal Commissioner for Objections & Suggestion, in Election Office or concerned ward Office)	----------- day, Date ----------- to ----------- day, Date ---------- (upto 3.00 p.m.)
Note: The Citizens who have filed Objections & Suggestions will be informed separately about the date of hearing.		

Place: ------------------- **Commissioner,**

Date: -------------------- **----------------- Municipal Corporation**

परिशिष्ट-१२

हरकती व सूचनांचा गोषवारा

----------- महानगरपालिका

हरकतींचा कालावधी दि. ----------- ते ------------ पर्यंत

अ. क्र.	हरकतदाराचे नाव	हरकतीचे स्वरुप	संबंधित प्रभाग क्रमांक	महानगरपालिका आयुक्तांचे अभिप्राय
१	२	३	४	५
१				
२				
३				
४				
५				

उपायुक्त (निवडणूक)

आयुक्त
------- महानगरपालिका

परिशिष्ट-१३

हरकती व सूचनांवर दिलेल्या सुनावणीवरील शिफारशी

हरकती व सूचनांवर सुनावणी दिल्यानंतर प्राधिकृत अधिकारी (जिल्हाधिकारी) यांनी राज्य निवडणूक आयोगाकडे अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याकडे सादर करावयाचे विवरणपत्र

----------- महानगरपालिका सुनावणीचा दिनांक ----------

अ. क्र.	आक्षेप क्रमांक	हरकतदाराचे नाव	हरकतीचे स्वरुप	संबंधित प्रभाग क्रमांक	महानगरपालिका आयुक्तांचे अभिप्राय	सुनावणीसाठी प्राधिकृत अधिकारी यांचे अभिप्राय
१	२	३	४	५	६	७
१						
२						
३						
४						
५						

नगररचनाकार उपायुक्त (निवडणूक) आयुक्त प्राधिकृत अधिकारी

------- महानगरपालिका ----------------

परिशिष्ट-१४

अंतिम प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना (मराठी)

अधिसूचना

महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, १९४९

क्रमांक - ---------------- महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, (सन १९४९ चा मुंबई ५९) (यापुढे सदर अधिनियम म्हणून उल्लेखिलेला)चे कलम ५(३) अन्वये प्राप्त अधिकारांचा वापर करुन प्रारुप अधिसूचना क्र. --------------- दि.--------- च्या अनुसूचीमध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ---------- महानगरपालिका क्षेत्र जितक्या प्रभागात विभागण्यात येईल त्या प्रभागांची संख्या व त्यांची व्याप्ती निश्चित केल्यासंदर्भात प्राप्त झालेल्या हरकती व सूचनांचा काळजीपूर्वक विचार करुन राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी, हे राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी यांच्या मान्यतेने, खालीलप्रमाणे अधिसूचित करीत आहेत :-

ज्याअर्थी, राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी, यांनी राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी यांच्या मान्यतेने, महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियमांच्या कलम ५ च्या तरतूदीखाली ---------- महानगरपालिकेच्या बाबतीत निवडावयाच्या सदस्यांची संख्या व प्रभागांची संख्या पुढीलप्रमाणे निश्चित केली आहे.

१. एकूण सदस्यांची संख्या--------,

२. चार सदस्यीय प्रभागांची संख्या -------- ,

३. तीन सदस्यीय प्रभागांची संख्या --------,

४. पाच सदस्यीय प्रभागांची संख्या --------,

५. एकूण प्रभागांची संख्या ---------.

(लागू नसलेले खोडावे)

२. त्याअर्थी, आता राज्य शासन अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी, हे राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेले अधिकारी यांच्या मान्यतेने, महाराष्ट्र महानगरपालिका

अधिनियमाचे कलम ५(३) अन्वये उक्त महानगरपालिका क्षेत्र जितक्या प्रभागात विभागण्यात येईल त्या प्रभागांची संख्या व त्यांची व्याप्ती या अधिसूचनेच्या अनुसूचीमध्ये दर्शविल्याप्रमाणे निश्चित करीत आहे.

३. या अधिसूचनेच्या तारखेच्या निकटच्या पुढील सार्वत्रिक निवडणूकीच्या प्रयोजनार्थ ही अधिसूचना अंमलात येईल.

अनुसूची

प्रभाग क्रमांक व लोकसंख्या	**प्रभागाचे नाव, असल्यास**	**प्रभागाची व्याप्ती**	**निवडून द्यावयाच्या** सदस्यांची **संख्या**
(१)	(२)	(३)	(४)
१. लोकसंख्या एकूण - अ.जा.- अ.ज.-		व्याप्ती - उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	
२. लोकसंख्या एकूण - अ.जा.- अ.ज.-		व्याप्ती - उत्तर - पूर्व - दक्षिण - पश्चिम -	

टीप :-

(१) मराठी व इंग्रजी अधिसूचनेमध्ये प्रभागाच्या वर्णनामध्ये तफावत असल्यास नकाशामधील हद्दीनुसार वर्णन ग्राह्य धरण्यात येईल.

(२) महानगरपालिकेच्या क्षेत्राच्या प्रभागांच्या सीमा दर्शविणारे नकाशे कार्यालयीन वेळेत पाहण्यासाठी महानगरपालिका कार्यालयात उपलब्ध राहतील.

(--------------)

ठिकाण : **आयुक्त,**

दिनांक : **...............महानगरपालिका**

परिशिष्ट-१५

अंतिम प्रभाग रचनेच्या अधिसूचनेचा नमुना (इंग्रजी)

NOTIFICATION

Maharashtra Municipal Corporation Act, 1949

No. -------------------- In exercise of the powers conferred by section 5(3) of The Maharashtra Municipal Corporation Act, (Bom.LIX of 1949) (hereinafter referred to as the "said Act") after carefully taking into consideration the objection & suggestion received, in response to the Draft Notification No. -------------------- dated ------fixing for the ------ Municipal Corporation. The number and the extent of the wards into which the said municipal area shall be divided is shown in the schedule to said Draft Notification. The State Government or its authorised officer, with the Approval of the State Election Commission, Maharashtra or its authorised officer, hereby makes the following Notification.

Whereas the State Government or its authorised officer with the Approval of the State Election Commission, Maharashtra or its authorised officer, as specified for -------- Municipal Corporation under section 5 of the Maharashtra Municipal Corporation Act, the Number of Councilors to be elected and number of wards is as follows :-

1. Total number of councillors----------,
2. Four councillors wards-----------,
3. Three councillors wards-----------,
4. Five councillors wards-----------,
5. Total wards-----------.

(Strike out which is not applicable)

3. Now, therefore, in exercise of the powers under section 5(3) of the Maharashtra Municipal Corporation Act, The State Government or its authorised officer with the Approval of the State Election Commission, Maharashtra or its authorised officer hereby fix the number and extent

of the wards into which the said Municipal Corporation area shall be divided as shown in the schedule to this Notification.

3. This Notification shall take effect for the purpose of the next general election held immediately following the date of this Notification.

SCHEDULE

Ward No. & Population	**Name of the ward, if any**	**Extent of the Ward**	**Number of Councilors to be elected**
(1)	(2)	(3)	(4)
1. Population Total- SC - ST -		Location – North- East- South- West-	
2. Population Total- SC - ST -		Location – North- East- South- West-	

NOTE:-

1. In case of any discrepancy in description of ward in the Marathi and English Notification, the description as per boundaries shown in the map shall be treated as valid.
2. A map of the Municipal Corporation showing the limits of the wards is available during office hours for inspection in the office of the Municipal Corporation.

Place :- (.........................)

Date :- / / Commissioner,

................Municipal Corporation